

FORTROLIGT

Udenrigsministeriets optegnelser
vedrørende
mødet i det udenrigspolitiske nævn
mandag den 17. december 1979 kl. 10.00.

Til stede var:

Udenrigsministeren,
minister Lise Østergaard og
forsvarsministeren

samt følgende medlemmer af det udenrigspolitiske
nævn:

Henning Christophersen, formand,
K.B. Andersen,
Lasse Budtz,
Erik Holst,
Robert Pedersen,
Stinus,
Arne Christiansen,
Ninn-Hansen,
Poul Schlüter,
Arne Melchior,
Arentoft,
Jørgen Junior.

Fra udenrigsministeriet var mødt:

Direktøren,
udenrigsråd, ambassadør Ole Bierring,
ambassadør Peter Dyvig,
kontorchef Torben Frost,
fuldmægtig Nils Jæger,
ministersekretær Klaus Dahlgaard,
nævnssekretæren, fuldmægtig C. Bo Bramsen,
ass. nævnssekretær, fuldmægtig Christian Hoppe,
handelsråd P. Vang Jakobsen.

Til stede var endvidere:

Departementschef Verner Christiansen,
forsvarsministeriet,
departementschef Peter Wiese, statsministeriet,
konsulent Henning Gottlieb, statsministeriet,
kontorchef Jørgen Wahl, forsvarsministeriet,
bureauchef Helge Hjortdal, folketinget,

På mødet behandlede:

1. Møde i Euro-gruppen samt NATO's forsvarsministermøde i Bruxelles den 10.-11. december 1979.
  2. NATO's udenrigsminister- og forsvarsministermøde i Bruxelles den 12. december 1979.
  3. NATO's udenrigsministtermøde i Bruxelles den 13.-14. december 1979.
  4. Minister Lise Østergaards besøg i Indonesien og Thailand 24. november - 6. december 1979.
  5. Eventuelt.
1. Møde i Euro-gruppen samt NATO's forsvarsministermøde i Bruxelles den 10.-11. december 1979.

Forsvarsministeren indledte med at sige, at mødet i Euro-gruppen havde været rent rutinemæssigt, og at det hovedsageligt havde bestået af en gennemgang af arbejdet i de eksisterende undergrupper, bl.a. vedrørende træning, logistik, signalforbindelser, sanitetstjeneste mv. Formålet var at forbedre samarbejdet på disse områder, og der kunne da også i rapporterne konstateres visse fremskridt. En ad hoc-gruppe, der var blevet nedsat på hollandsk initiativ og med dansk formandskab, havde i øvrigt afsluttet en undersøgelse og sammenligning af de forskellige systemer og procedurer, der anvendes i budgetplanlægningen i de enkelte Euro-gruppelande. Den fremsendte rapport var blevet modtaget med almindelig anerkendelse, og det var muligt, at visse spørgsmål, f.eks. reglerne for inflationsdækning, ville blive taget op til yderligere studium, idet der jo var forskellige procedurer i de enkelte lande. Den lukkede del af mødet havde i øvrigt ikke givet anledning til større drøftelse, idet man naturligt nok havde afventet debatten den efterfølgende dag på fællesmødet mellem udenrigs- og forsvarsministrene. Blandt de emner, der var blevet drøftet, var materielt samarbejde, hvor resultaterne foreløbig havde været meget begrænsede. Derudover berørtes, som det er sædvane, den strategiske situation, dvs. SALT II og TNF-problematikken. Forsvarsministeren ønskede at fremhæve, at formandskabet for Euro-gruppen i 1980 ville blive varetaget af den tyske forsvarsminister, dr. Apel.

DPC-mødet havde ligeledes været rent rutinemæssigt. Forsvarsministeren havde i sit indlæg orienteret om den planlagte besparelse på 100 millioner kr. i finansåret 1980, idet han samtidig havde gjort opmærksom på, at besparelsen ville blive gennemført på en sådan måde, at den kun i yderst ringe omfang ville påvirke effektiviteten i de danske operative styrker. Desuden havde forsvarsministeren redegjort for forsvarets situation inden for den nuværende forligningsperiode, hvor der især på materiel siden var betydelige mangler, som også NATO havde påvist i sin årlige status for alliansens forsvarsanstrengelser. Forsvarsministeren havde givet nogle oplysninger om det forberedende arbejde med et oplæg til en ny forsvarsordning og et nyt forsvarsforlig, idet han havde gjort opmærksom på, at målet bl.a. måtte være at opnå en bedre overensstemmelse mellem mål og midler inden for forsvaret. Forsvarsministeren havde tilføjet, at en 3 procents årlig stigning indgik som et af flere elementer i planlægningen, men at en sådan stigning i den øjeblikkelige alvorlige situation for den danske økonomi formentlig ville give anledning til bekymring blandt de politiske partier.

Endelig havde forsvarsministeren givet tilsagn om fortsat at holde NATO underrettet om udviklingen omkring den ny forsvarsordning, herunder at konsultere NATO, således som det er vedtaget af medlemslandene, når der er tale om mere væsentlige ændringer i et lands forsvarsbidrag. Forsvarsministerens oplysninger om den planlagte besparelse og om oplægget til en ny forsvarsordning havde ikke givet anledning til kommentarer fra de øvrige ministre.

Forsvarsministeren ønskede dog at bemærke, at nødvendigheden af stigninger i forsvarsbudgettet på mindst 3% var blevet fremhævet stærkt af den amerikanske forsvarsminister Brown, der bl.a. pegede på sammenhængen mellem det meget væsentlige amerikanske bidrag til forsvaret af Europa, herunder tilførslen af forstærkninger, og så den indsats, som de europæiske lande selv gjorde. Brown betonedede således, at det ville være vanskeligt at overbevise kongressen om nødvendigheden af øgede amerikanske bidrag, hvis de europæiske medlemmer ikke levede op til de 3%.

Endelig ønskede forsvarsministeren at nævne, at man også havde drøftet spørgsmålet om bistand til Portugal og Tyrkiet.

Stinus bemærkede, at forsvarsministeren havde oplyst, at en 3%-stigning indgik sammen med andre elementer i de danske overvejelser. Communiquet fra mødet indicerede, at forsvarsministeren var gået ind for denne stigning. Kunne forsvarsministeren bekræfte eller afkræfte dette?

Arne Christiansen gik ud fra, at en 3%-stigning var i forhold til den samlede bevillingsramme uden beskæring med de omtalte 100 millioner kr.

Forsvarsministeren bekræftede, at for nærværende var der tale om en 3%-stigning af den samlede bevillingsramme. Til Stinus svarede forsvarsministeren, at der var tale om, at Danmark ville tilstræbe - med vægt på tilstræbe - at nå op på en stigningstakt som den nævnte.

2. NATO's udenrigsminister- og forsvarsministtermøde i Bruxelles den 12. december 1979 og
3. NATO's udenrigsministtermøde i Bruxelles den 13.-14. december 1979.

Udenrigsministeren ville gerne give en samlet redegørelse for forløbet af de to NATO-møder i Bruxelles.

Om TNF-spørgsmålet oplyste udenrigsministeren, at der om eftermiddagen den 12. december - efter forsvarsministtermødet - var blevet afholdt et fælles møde mellem udenrigsministrene og forsvarsministrene til drøftelse af spørgsmålet om TNF-modernisering og våbenkontrol. Drøftelserne havde været langvarige og havde fået et meget vanskeligt forløb, hvilket hang sammen med dels det danske forslag om at udskyde TNF-moderniseringen i op til seks måneder, dels Hollands og Belgiens forbehold over for stationering af de nye TNF-våben på deres territorier. Udenrigsministeren havde fastholdt det danske forslag og havde bedt sine kolleger om at overveje det. Dette havde ført til en drøftelse, som strakte sig over halvanden time, og efter hvilken man fra dansk side måtte konstatere, at forslaget ikke fandt nogen støtte, ej heller fra hollandsk, belgisk og norsk side. Indvendingerne, der var blevet fremført af USA (såvel af udenrigsministeren som af forsvarsministeren), Forbundsrepublikken Tyskland, Storbritannien, Italien og Luxembourg, svarede ganske til de indvendinger, som udenrigsministeren havde gjort rede for under det forrige møde i nævnet.

Efter at have påhørt denne modstand mod forslaget havde udenrigsministeren givet udtryk for, at Danmark ikke kunne forhindre en vedtagelse af det foreliggende oplæg, men at man fra dansk side måtte insistere på, at der i communicateet fra mødet blev optaget en henvisning til det danske forslag og dermed til den danske regerings holdning til spørgsmålet.

Fra hollandsk side havde man ligeledes ønsket at få sit forbehold over for en deployering på hollandsk territorium omtalt i communicateet. Derimod fandt Belgien det ikke nødvendigt at tage et sådant forbehold.

Efter en fornyet længere drøftelse, hvorunder mødet en overgang havde været suspenderet, havde man - med udgangspunkt i et dansk kompromisforslag - opnået enighed om at indsætte følgende afsnit i communicatees paragraf 6:

"Efter intensive overvejelser af alternative fremgangsmåder og efter at have taget visse medlemslandes holdninger til efterretning konkluderede ministrene, at alliancens generelle interesse ville være bedst tjent med at følge to parallelle og komplementære fremgangsmåder: TNF-modernisering og våbenkontrol."

Herudover havde man i det beslutningsdokument, som var blevet forelagt ministrene, og som ikke ville blive offentliggjort, optaget nogle fodnoter indeholdende en henvisning til det danske forslag og til det hollandske og det belgiske særstandpunkt vedrørende en foreløbig udsættelse af disse landes beslutning om at stationere de nye atomvåben i de to lande.

På grundlag af et norsk forslag drøftedes endvidere spørgsmålet om, hvorledes forhandlinger med Sovjetunionen herefter kunne komme i gang. Dette forslag var oprindeligt blevet fremført fra dansk side under udenrigsministerens besøg hos hans norske kollega, men havde ikke på NATO-mødet kunnet gøres gældende fra dansk side som følge af det omtalte danske forbehold. På mødet havde man opnået enighed om, at USA formelt ville underrette Sovjetunionen om NATO's forslag om omgående at indlede våbenkontrolforhandlinger med Sovjetunionen om TNF-våbnene.

Om NATO-udenrigsministtermødet den 13.-14. december oplyste udenrigsministeren, at situationen i Iran havde optaget en væsentlig del af drøftelserne på dette møde. Den amerikanske udenrigsminister havde oplyst, at USA i øjeblikket afventede Den internationale Domstols kendelse, som ville kræve en øjeblikkelig løsladelse af gidslerne. Såfremt Iran ikke efterlevede denne kendelse, hvilket nok var at forvente, måtte USA overveje nye skridt. I overvejelserne indgik først og fremmest muligheden for at indkalde FN's sikkerhedsråd med henblik på vedtagelse af bindende sanktioner over for Iran.

Den amerikanske udenrigsminister var ikke fremkommet med nogen opfordring til de allierede om, at disse sammen med USA skulle indlede en økonomisk blokade eller lignende over for Iran. Udenrigsminister Vance havde heller ikke omtalt magtanvendelse over for Iran. Han havde dog anført, at skulle de amerikanske gidsler lide overlast, ville USA blive bragt i en uacceptabel situation.

På udenrigsministerens spørgsmål havde udenrigsminister Vance oplyst, at Sovjetunionen forsøgte at stå med et ben i hver lejr, og at det afgørende ville være, hvorledes Sovjetunionen vil stille sig til en sikkerhedsrådsvedtagelse af den nævnte karakter. Hvis Sovjetunionen nedlagde veto herimod, ville dette få alvorlige følger for det amerikansk-sovjetiske forhold. Det var fremgået af mødet, at USA havde gjort Sovjetunionen dette klart. Drøftelsen om Iran var sluttet med, at de femten udenrigsministre udsendte en erklæring om Irans situation. Denne erklæring udgjorde ikke en del af communicateet. Der var således ikke tale om en NATO-erklæring, men en erklæring fra de femten landes udenrigsministre.

Den britiske udenrigsminister, Lord Carrington, havde givet en længere redegørelse for den seneste udvikling omkring tilvejebringelsen af en fredelig løsning på Sydrhodesia/Zimbabwe-problemet. Udsendelsen af en britisk guvernør til Salisbury skulle ses som et forsøg på at få Den patriotiske Front til at acceptere den udestående del af det foreliggende aftalekompleks.

Lord Carrington havde rejst spørgsmålet om sanktionerne over for Rhodesia og havde fremhævet, at han gik ud fra, at sanktionerne efter udsendelsen af en britisk guvernør til Salisbury automatisk måtte blive ophævet. Kun USA havde taget stilling hertil. Norge, der var medlem af sikkerhedsrådet, var ikke fremkommet med nogen bemærkninger herom. Der var tale om et juridisk problem. Fra dansk side ville man afvente udviklingen. Det logiske udgangspunkt var, at når sikkerhedsrådet havde vedtaget sanktionerne, måtte det også være dette organ, der ophævede dem. Lord Soames var nu rejst til Zimbabwe, og en løsning var tilsyneladende på vej. Det juridiske problem ville således efter alt at dømme blive mindre end forudset. Det måtte forventes, at sikkerhedsrådet ville klare dette spørgsmål uden større problemer.

Under drøftelserne om Øst-Vest-spørgsmålet havde man berørt CSCE-opfølgingsmødet i Madrid næste år. Frankrigs udenrigsminister havde redegjort for de franske tanker om på dette møde at søge vedtaget et mandat for første fase af den fra fransk side foreslåede conference om nedrustning i Europa. Denne første fase skulle dreje sig om tillidskabende foranstaltninger (CBM) på det militære område med det formål at skabe forudsætninger for efterfølgende nedrustning i Europa.

Man havde også drøftet det af Forbundsrepublikken Tyskland fremsatte forslag om indgåelse af en foreløbig aftale omfattende alene en reduktion af de sovjetiske og amerikanske styrker til Europa - med henblik på at fremme MBFR-forhandlingerne. Dette forslag havde fået tilslutning på mødet.

I udenrigsministerens indlæg på NATO-mødet var de her nævnte NATO-udspil omtalt. Herudover havde ministeren peget på, at det ikke kun var Vesten, der befandt sig i en økonomisk krise, men at dette også var tilfældet i østlandene, herunder Sovjetunionen. Specielt havde ministeren peget på situationen i Polen. Der bestod en risiko for, at den økonomiske situation gjorde det vanskeligt at komme videre i afspændings- og nedrustningsforhandlingerne. Man måtte regne med en risiko for, at Sovjetunionen ville vende sig indad og ikke begive sig ud i egentlige forhandlinger med Vest.

Stinus ville gerne takke for redegørelsen, om end han ikke mente, at der var meget at takke for. Han beklagede, at den danske offentlighed ikke var blevet forsikret om, at det danske forslag var blevet fastholdt. Man skulle se godt efter i communiquet for at finde det danske forbehold. De linier, som nu var stukket ud, var skuffende og absolut ikke tilfredsstillende. Stinus håbede, at det danske forslag havde gjort mere indtryk på kollegerne, end det fremgik af selve communiquétæksten. For så vidt angik fællesmødecommuniquet, pkt. 9, B ("Limitations on US and Soviet long-range theatre nuclear systems should be negotiated bilaterally in the SALT III framework in a step-by-step approach"), fremhævede Stinus, at han ikke fandt det nødvendigt, at de store lande skulle forhandle sammen alene hen over hovedet på de mindre lande. Han lagde vægt på, at Danmarks holdning måtte være, at de små lande skulle tidligt med i forhandlingerne.

Stinus havde også bemærket samme afsnit pkt. E, ifølge hvilket de aftalte begrænsninger skulle være "adequately verifiable". Han pegede på vanskeligheden ved at kontrollere krydsermissilerne og spurgte, om disse problemer var blevet drøftet.

Med hensyn til situationen i Iran var det Stinus' indtryk, at USA tilsyneladende ifølge pressen ikke havde fået nogen helhjertet støtte fra de allierede. Stinus fandt imidlertid, at man fra dansk side burde støtte USA og føre sig mere frem i denne sag uden at tage hensyn til de involverede olieinteresser mm.

Arne Christiansn var tilfreds med fællesmødets forløb og med, at Danmark ikke var blevet kompromitteret i communiquétæksten.

Arentoft var interesseret i at vide, hvad regeringen havde opnået ved at fastholde sit forslag om udskydelse. For ham at se havde forslaget mest svækket Danmarks stilling i NATO.

Melchior havde forståelse for det endelige resultat, som han fandt tilfredsstillende.

Vedrørende Iran mente Melchior også, at man fra dansk side burde kunne gå langt i at udvise stærk støtte til USA.

Vedrørende Rhodesia/Zimbabwe forstod Melchior det logiske i, at sikkerhedsrådet skulle tage stilling til ophævelsen af sanktioneerne. Kunne Danmark sige til Norge, at man anbefalede denne ophævelse? Det ville være udenrigspolitiske klogt i forhold til Storbritannien, ligesom det ville være en logisk følge af udviklingen, at sanktioneerne blev ophævet.

Junior delte Melchiors sidste synspunkt. Såfremt Den patriotiske Front imidlertid ikke ville underskrive, ville Danmark og andre NATO-lande så lade Storbritannien og USA stå isoleret?

Ninn-Hansen ville gerne give sin tilslutning til pkt. 18 i communicateet fra udenrigsministermødet. Han fandt, at TNF-spørgsmålet havde fundet en god løsning.

Til Stinus sagde udenrigsministeren, at det var kutyme, at de enkelte medlemslande ikke blev omtalt i NATO-communicueerne. Når Danmark ikke var blevet nævnt, skyldtes dette især hensynet til Holland og Belgien. Disse lande, der havde særlige problemer på grund af stationering af TNF-våben på deres territorier, havde presset sig på. På denne baggrund havde det for Danmarks vedkommende været naturligt at søge frem til en kompromisløsning. Det var i denne forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at der ifølge oplægget ikke skulle placeres TNF-våben på dansk territorium. De to andre lande havde på denne baggrund været stillet over for et helt andet problem end Danmark.

Vedrørende de direkte forhandlinger mellem Sovjetunionen og USA fremhævede udenrigsministeren, at man fra dansk side støttede tanken om, at de mindre lande skulle indgå i det særlige konsultationsforum, en "High Level Group", der ville blive etableret. High Level-gruppen ville følge med i forhandlingerne, når de kom i gang. De signaler, der var modtaget fra Sovjetunionen var imidlertid temmelig negative og skuffende.

Udenrigsministeren gav Stinus ret i, at der bestod et problem vedrørende kontrol af krydsermissilerne. Dette måtte man søge at løse på bedste måde. Vance havde ikke bedt de andre lande om støtte vedrørende situationen i Iran. Alle de øvrige lande havde imidlertid tilkendegivet deres solidaritet og havde haft meget positive bemærkninger, når det gjaldt USA's faste, men samtidig moderate reaktion i forhold til Iran.

Til Arentoft sagde udenrigsministeren, at det danske forslag ikke havde svækket Danmark i NATO. Det havde været positivt, at der havde været en debat og en dialog om tingene. Nu havde man fået en debat og en diskussion, og NATO var ikke blevet svækket i forhold til Sovjetunionen. Ud fra en almindelig demokratisk vestlig tankegang var det positivt, at man kunne tale om tingene. Dette var en af måderne, hvorpå NATO adskilte sig fra Warszawapagten.

Til Melchior sagde udenrigsministeren, at USA og New Zealand havde ophævet sanktionerne i forhold til Zimbabwe/Rhodesia. Fra dansk side var man i nær kontakt med de nordiske lande og EF-landene. Udenrigsministeren mente, at spørgsmålet ville blive løst i nær fremtid. Det største problem ville melde sig, hvis der i sikkerhedsrådet blev nedlagt veto fra sovjetisk side. Situationen måtte i så fald vurderes rent politisk, og så måtte de enkelte lande ophæve sanktionerne.

Til Junior sagde udenrigsministeren, at Den patriotiske Front ville undertegne aftalen, ikke mindst fordi frontliniestaterne var interesseret i en løsning. De var i øjeblikket økonomisk og politisk udmarvede og ville utvivlsomt lægge et stærkt pres på Den patriotiske Front.

Melchior fandt, at man i denne sag burde kunne ytre sin mening. Han lagde vægt på forholdet til Storbritannien, jfr. EF-problemstillingen, fiskerispørgsmålet etc. Det gjorde ikke noget, at man på denne måde kunne score en fordel i stedet for bare at flyde med strømmen.

Udenrigsministeren fandt ikke, at der bestod noget problem. Han mente, at der ville komme skred i denne sag inden for de kommende døgn.

4. Minister Lise Østergaards besøg i Indonesien og Thailand 24. november - 6. december 1979.

Minister Lise Østergaard anførte, at hun efter invitation fra den indonesiske industriminister, Soehoed, ledsaget af en større erhvervsdelegation havde aflagt officielt besøg i Indonesien i perioden 26.-29. november 1979. Udover minister Soehoed havde hun ført samtaler med udenrigsminister Mochtar og viceministeren for kooperativer. Endvidere havde minister Lise Østergaard sammen med dr. Mochtar undertegnet et dansk statslån på 50 millioner kr. til Indonesien.

Tanken med den ledsagende erhvervsdelegation var, at minister Lise Østergaard, såfremt der blev udtrykt ønske herom, skulle gøre sin indflydelse gældende på tilstrækkeligt højt niveau med henblik på at fremme konkrete danske erhvervsinteresser mest muligt. Det var ministerens indtryk, at der blandt erhvervsfolkene var tilfredshed med besøgets forløb.

5. Eventuelt.

Melchior henviste til presseomtale af en vedtagelse i FN af en resolution vedrørende zionisme og racisme. Melchior ønskede at erfare, hvorledes Danmark havde afgivet sin stemme, og hvorvidt nævnet ville kunne få tilsendt resolutionsteksten.

Udenrigsministeren udtalte, at Danmark havde stemt imod. Nævnet ville få tilsendt den omtalte resolution.

Vedlagte pressemeddelelse godkendtes.

Mødet sluttede kl. 11.00.

Den 27. december 1979.